

IKKINCHI JAHON URUSHI YILLARIDA O‘ZBEK OILALARI BAG‘RIKENGLIK TIMSOLI

Komilova Sabohat Otaxon qizi

Urganch davlat universiteti, Tarix kafedrasi o‘qituvchisi

E-mail: sabohatkamilova020@gmail.com

Tel: 97 512 39 30

Annotatsiya. Ikkinchi jahon urushi tufayli turli hududlardan mamlakatimizga ko‘chirib keltirilgan aholiga xalqimiz tomonidan ko‘rsatilgan yordam haqida ma’lumotlar keltirilgan O‘zbekiston urush yillari Rossiyaning bosib olingan rayonlaridan-Ukrainadan, Belorussiyadan hammasi bo‘lib bir milliondan ortiq kishini qabul qildi. Ulardan 200 ming nafari bolalar edi. Respublika shaharlari va qishloqlari axolisi bu yerga kelgan fuqarolarni mehondo‘stlik bilan qarshi oldi. Axoli ularga turar-joy berib, o‘zi siqilib yashadi, ko‘chib kelganlarni to‘ydirish uchun oxirgi bo‘lak nonini ham bo‘lib berdi, ular uchun poyabzal, kiyim-bosh bilan ta‘minlaganliklari haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: Ikkinchi jahon urushi, qo‘rg‘on bo‘lgan o‘zbek oilalari, bag‘rikenglik, madaniy yaqinlik, mehnat va boshpana, evakuatsiya, matbab-internatlar, o‘zbek ayollari.

Ikkinchi jahon urushi yillarida o‘zbek oilalari bag‘rikenglik timsoli bo‘lgan, chunki ular front ortidan kelgan minglab bolalar, ayollar va qariyalar uchun boshpana bergan, ularni o‘z oilasiday qabul qilgan va boqib olgan. Bu fidokorlik, mehmondo‘stlik va insonparvarlikning yorqin namunasidir. Urushning og‘ir yillarida o‘zbek xalqining asosiy ma’naviy axloqiy xususiyatlari, uning insonarvarligi yorqin namoyon bo‘ldi. O‘zbek xalqi Sharq ma’naviyatining eng yaxshi an‘analariga amal qilib, urushning ayanhli yillarida ittifoqning dushman vaqtincha bosib olgan hududlaridagi aholiga do‘stona bag‘rikenglik qilib, o‘z yurtidan ajralgan quvg‘inlarga g‘amxo‘rlik va mehmondo‘stlik bilan ko‘nglini ko‘tardi. Qardosh xalqlarga iqtisodiyotni tiklashda va madaniy qurilishni yo‘lga qo‘yishda yordam berdi. O‘zbekiston Respublikasi aholisi urush yillarida nohojatda nochor yashashiga qaramasdan shunday yordam qo‘lini cho‘zdi.

Ko‘chirib keltirilganlarga yordam berish maqsadida Farg‘ona viloyatidagi "Birinci may" qishloq xo‘jalik arteli mehnatkashlarining tashabbusi bilan shaharlarga don, sabzavot, kartoshka, go‘sht mahsulotlari orilgan karvonlar yetib kela boshladi. Ko‘chirib keltirilganlarni ishga joylashtirish yuzasidan katta ishlar amalga oshirildi. Faqat Toshkent shahrining o‘ziga 1941-yil 24-noyabrdan 31- dekabrgacha 37,6 mingdan ortiq kishi, 1941-1942-yillarda qariyb 240 ming kishi joylashtirildi va ish

bilan ta'minlandi. O'zbekiston axolisi ota-onasidan va uyidan ajralgan bolalarni ayniqsa samimiy g'amxo'rlik bilan qabul qildi. "Sen-yetim emassan!" -o'zbek shoirining qalb qa'ridan otilib chiqqan bu samimiy so'zlar butun o'zbek xalqining hayajonli xis-tuyg'ularini ifodalar edi.

Ko'chirib kelingan bolalami qabul qilishni tartibli yo'sinda tashkil qilish maqsadida respublika hukumatining qarori bilan 1941-yil oktabrda evakuatsiya qilingan bolalarni qabul qilish uchun markaziy punkt tashkil etilib, joylashtirish bo'yicha Respublika, viloyat, shahar va tuman komissiyalari tuzildi. Faqat 1941-yil 25-noyabrdan 1942-yil oktabrga qadar Respublikaning evakuatsiya punktlari orqali 15649 nafar bola o'tdi. Yuzlab o'zbek oilalari ko'chirib keltirilgan, urush tufayli ota-onalaridan ajralgan bolalami o'z tartiyalariga oldilar Ayniqsa keltirilgan bolalarga jamoatchilikning yordam ko'rsatishidan iborat vatanparvarlik harakati 1942-yil 2-yanvarda Toshkentda shahar xotin-qizlarining yig'ilishi bo'lib o'tgandan keyin respublikada keng quloch yoydi, bu yig'ilish o'zbekiston xotin-qizlarini ota-onasiz bolalarga onalari o'rnida onalik qilishga chaqirgan edi.

Ko'pgina oila ikkita va undan ortiq yetim bolalami o'z tartiyalariga oldilar. Toshkentlik temirchi Shoahmad Shomaxmudov va uning trnmush o'rtog'i Baxri opa Akromovanning nomlari ko'pchilikka tanishdir, ular turli millat farzandlaridan 14 bolani o'z oilalariga tarbiyaga oldilar Kattaqo'rg'onlik Xamid Samadov oilasi 12 bolani asrab oldi. Yangiyo'lda 9 ta kolxoz jamoasi ko'chirib keltirilgan 169 bolani o'z tartiyalariga olishdi. 1943-yilning oxiriga kelib shaxarlarda 4672 bola, qishloqlarda esa, 870 bola o'zbek oilalari tomonidan tartiyaga olingan edi.

Respublikada asta-sekin bolalar uylari, makab-internatlar, bolalar bog'chalari va yasllari tarmog'i kengaytirildi, ular birinchi navbatda ko'chirib keltirilgan bolalami va frontga ketganlarning bolalarini qabul qildilar. 1945-yilda, o'zbekiston viloyatlarida va Qoraqalpog'istonda 268 ta bolalar uyi mavjud bo'lib, ularaagi tarbiyalanuvchilar soni 31.300 bolani tashkil etdi, hobuki, urush arafasida respublikada fakat 106 ta bolalar uyi mavjud bo'lib, ularaa 12 ming bola tarbiyalanadi.

Davlat tomonidan bolalar muassasalariga ajratilgan mablag' yetishmayotganligini hisobga olib, respublikaning ko'pgina mexnat jamoalari ularga qo'llaridan kelganicha yordam berishni o'z zimmalariga olishdi. Korxona va tashkilotlarda bolalar uylarining filiallari tashkil etilib, ular to'la-to'kis mehnat jamoalari mablag'i hisobidan ta'min etilardi.

1942-yilning boshlarida respublikaning barcha gazetalarida UzSSR XKK huzuridagi evakuatsiya qilingan va yetim bolalarni joylashtirish hamda tarbiyalash Komissiyasi Davlat bankining shahar boshqarmasida 160676-raqamli joriy hisob ochganligi haqidagi e'lon bosilib chiqdi. Bola^ foydasi uchun bo'ladigan barcha xayriya mana shu ko'rsatib o'tilgan hisobga topshirilishi iltimos qilingan edi. Mazkur da'vat javobsiz qolmadi. 1942-yilning mart oyiga kelib 160676-raqamli hisobga 2 mln.

74 ming so‘m mablag‘ tushdi. 1943-yilga kelib bu jamg‘arma fondi 3,5 mln. so‘mga yetdi.

Ishchilar, xizmatchilar, dehqonlar talabalar va maktab o‘qituvchilarining otalik yordam ko‘rsatish shakllari kengaydi. Masalan, Toshkent viloyat paxta tayyorlash tresta kolxozchilari 1942-yilning bahorida kulub binosini internatga aylantirib, qayta jihozlادilar va bu yerda Belorussiyadan kelgan 25 bolani tarbiyaladilar. Bu namunaga shahardagi deyarli 70 ta korxona qo‘shildi. Ayni vaqtda ko‘pgina korxonalar va muassasalarda, yirik qishloq xo‘jalik artellarida bolalar bog‘chalar va yashilari ochildi. 1943-yilda bolalar bog‘chalarida tarbiyalanayotgan 53072 boladan 15108 nafari evakuatsiya qilingan bolalar edi.

Yuqorida keltirilgan dalillar chindan ham xalqimizning boshqa millatga bo‘lgan bag‘rikengliklarini insonparvarliklarini samimiyatlarini o‘zida aks ettiradi.

Qo‘rg‘on bo‘lgan o‘zbek oilalari: Urush yillarida ko‘plab hududlardan, jumladan, Boltiqbo‘yi, Rossiya, Ukraina va Belorussiyadan kelgan minglab bolalar, ayollar va qariyalar O‘zbekistonga evakuatsiya qilingan.

Mehnat va boshpana: O‘zbek xalqi ularga faqat boshpana bilan ta‘minlabgina qolmay, oziq-ovqat, kiyim-kechak bilan ham ta‘minlagan.

Madaniy yaqinlik: Ko‘chib kelganlar o‘zbek oilalariga qo‘shilib, birga yashaganlar, bu esa madaniyatlararo yaqinlik va tushunishni mustahkamlagan.

Bag‘rikenglik va insonparvarlik: Bu hodisa o‘zbek xalqining bag‘rikengligi, insoniyatga bo‘lgan yuksak mehr-shafqati, urush jabrdiydalariga yordam berishdek olijanob fazilatlarining ramziga aylangan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Adham Rahmat Shinelli qizlar. –T.:1970. –B.98-102
2. Karimov I.A.O‘zbekiston:Milliy istiqlol,iqtisod,siyosat,mafkura.I jild. –T.:O‘zbekiston,1996. –B.54.
3. O‘zbekistonning yangi tarxi. Ikkinchi kitob. O‘zbekiston sovet mustamlakachigi davrida. -T.: Sharq. 2000. -B. 454.
4. Коммунистическая партия Узбекистана в годы Великой Отечественной войны. Летопись событий. 4.5. (июнь 1941-1945 гг.). - Т., 1980. С. 59.
5. O‘zbekistonning yangi tarxi. Ikkinchi kitob. O‘zbekiston sovet mustamlakachigi davrida. -T.: Sharq, 2000. -B. 455.
6. Ахунбабаев Ю. Трудящиеся Узбекистана фронту. - М., 1942. С. 30.